

Conf. univ. dr. Marin BADEA

ISTORIA ROMÂNILOR. EPOCA MODERNĂ
Ediția a II-a, revăzută și adăugită

Conf. univ. dr. MARIN BADEA

ISTORIA ROMÂNILOR. EPOCA MODERNĂ

**Ediția a II-a,
revăzută și adăugită**

Copyright © 2012, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BADEA, MARIN

Istoria românilor : epoca modernă / Marin Badea. –

Ed. a 2-a, rev. și adăugită. - București : Pro Universitaria,
2012

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-407-8

94(498)"18/19"

Procesare:

Gabriela Tudor

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Ion Bulei

Conf. univ. dr. Gavril Preda

ÎN LOC DE PREFAȚĂ

Prin conținutul celor expuse în paginile ce urmează, lucrarea reflectă acumulări ale autorului din anii de activitate în calitate de cercetător științific până în decembrie 1989, sistematizate ca răspuns la exigențele didactice universitare mai întâi printr-un curs general susținut la Institutul de Construcții București (1976-1978) iar mai apoi la cel Politehnic (1978-1989) ca și cadru didactic asociat.

La cele de mai sus s-a adăugat realizarea unei lucrări de istorie a economiei naționale românești, urmată de o altă lucrare de istorie generală a poporului român, susținute fie la Universitatea „Constantin Brâncoveanu” din Pitești (1998-2003), fie la UCDC, la aceasta din urmă o dată cu anul universitar 2002-2003. Pentru asemenea posibilități, evident postdecembriste, exprim o caldă și sinceră recunoștință în ordine cronologică profesorului universitar dr. Alexandru Puiu și profesorului universitar dr. Momcilo Luburici.

Conf. univ. dr.
Marin BADEA

CAPITOLUL I

SPAȚIUL ISTORIC ROMÂNESC ÎN CONTEXT INTERNAȚIONAL LA ÎNCEPUTURILE EPOCII MODERNE

Istoria noastră modernă¹, oricum am privi-o: din perspectiva globală a **totalității proceselor istorice** (de factură economică și socială, de natură politico-instituțională, cultural-științifică sau din aceea a modului cum au evoluat mentalitățile, sigur, toate acestea considerate în raporturi de interdeterminare), ori prin prisme mai simple dar considerate „clasice” precum faptele politico-diplomatice și militare, o chestiune de metodologie se impune, am zice, în mod obligatoriu: a avea ca punct de pornire contextul geo-politic în care s-a aflat spațiul românesc de-a lungul timpurilor. Un context istoric ce pusese deja în evidență de o manieră foarte limpede interferențe ample de interese divergente între factori de putere imperiali și care ajunseseră mai demult, cu circa două secole înainte de începuturile epocii noastre moderne, să influențeze din nou, de o manieră negativă, cursul istoric al românilor ca popor, după ieșirea lor din mileniul migrațiilor. Aproape de granița dintre evul mediu și cel modern, situată către mijlocul secolului al XVIII-lea², românii de la est și sud de Carpați aveau de suportat povara extrem de grea a dominației otomane; românii din Transilvania, Banat și Nordul Moldovei, acesta din urmă după 1775, când a fost ocupat de Austria având a purta numele de Bucovina, pe cea a dominației habsburgice. În plus, o dată cu debutul secolului al XVIII-lea, o nouă mare putere, cea reprezentată de Rusia, tindea, începând cu Petru I, zis și cel Mare, să ajungă nu doar a avea ieșire la Marea Neagră, ci de a forța chiar strâmtoarele Bosfor și Dardanele, aceasta evident în dauna Imperiului otoman.³ Războiul ruso-turc din 1710-1711 avea să fie doar începutul unui lung șir de confruntări militare care au înglobat de fiecare dată în desfășurarea lor spațiul istoric românesc, îndeosebi cel al Moldovei și Țării Românești, cu toate consecințele ce puteau fi generate. Așa a

---

¹ Un curs de istorie modernă a românilor ca parte integrantă a istoriei generale românești am putut preda timp de câțiva ani la Universitatea „Constantin Brâncoveanu” Pitești. Tipografic s-a regăsit în Marin Badea (coordonator) Mariana Buican, Andrei Josan, *Istoria românilor II. Epocile modernă și contemporană, Cuvânt înainte* de Dan Berindei și *Considerații generale cu privire la disciplina „Istoria românilor” în planurile de învățământ ale Universității „Constantin Brâncoveanu” Pitești* de prof. univ. dr. Alexandru Puiu

² *Istoria românilor* [Tratat], vol. VI, Editura Academiei Române, București, 2001. Pentru dezbaterile pe această temă, într-o sinteză anterioară „momentului” 1989, a se vedea la G.D. Iscru, *Introducere în studiul istoriei moderne a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p.9-35 sau Idem, *Istoria modernă a României*, vol. I, Casa de Editură și Librărie „Nicolae Bălcescu”, București, 1997 (cu incriminările ideologice tipice perioadei postdecembriste) și fără niciun element autocritic, p.14-38.

³ Veniamin Ciobanu, *La granița a trei imperii*, Editura Junimea, Iași, 1985.

fost războiul ruso-austro-turc din anii 1735-1739 (puțin mai înainte avusese loc războiul austro-turc din anii 1716-1718); au urmat războiul ruso-turc din 1768-1774 cu neutralitatea binevoitoare dar nu dezinteresată a Imperiului habsburgic, de vreme ce a înglobat în granițele sale nordul Moldovei și care avea să intre în istorie sub numele de Bucovina („Țara pădurilor de fagi”), apoi războiul din anii 1787-1792 dintre Imperiul habsburgic și Rusia țaristă, pe de o parte, și Poarta otomană, pe de altă parte, respectiv cel din 1806-1812, din nou între Rusia și Imperiul otoman. Au fost confruntări militare mai scurte precum cele din 1710-1711 sau 1716-1718 ori mai îndelungate precum ultimele trei. În desfășurarea lor s-au întins pe perioade de 5-6 ani și s-au purtat, în mare parte, cu teatrele lor de operațiuni, pe teritoriile Principatelor Române, cu toate implicațiile și consecințele negative ce le comportau nu numai pe plan material, ci și uman prin pierderile înregistrate ca urmare a desfășurării fronturilor: rechiziții forțate pentru întreținerea trupelor combatante, distrugeri de recolte, de vii și livezi de pomi fructiferi, izbucnirea a diverse molime în rândurile populației, dar și ale animalelor; jafuri, abuzuri și multe alte nenorociri care nu doar au secătuit economia românească în cele două Principate extracarpatiche, dar au și paralizat-o în elementele ei funcționale.⁴

Amintitele războaie dintre Imperiul habsburgic și Rusia, pe de o parte, împreună, ca aliați, sau doar ca inițiativă proprie, și, pe de altă parte, Poarta otomană, s-au soldat de fiecare dată cu înțelegeri politico-diplomatice care s-au răsfrânt direct asupra corpului unitar al poporului român, urmare directă a diverselor împărțiri teritoriale la care a fost supus. Așa, de pildă, încă în urma războiului turco-austriac izbucnit în 1683 și încheiat cu pacea de la Karlowitz din 1699, Transilvania ocupată militar în 1687-1688 a fost încorporată în granițele Imperiului habsburgic. Apoi, în urma războiului dintre aceleași două imperii din 1716-1718, încheiat cu pacea de la Passarowitz, Habsburgii au mai rupt și anexat din spațiul istoric românesc Banatul și Oltenia, la aceasta din urmă fiind obligați a renunța în urma războiului ruso-austro-turc din 1735-1739 pe care l-au pierdut și care s-a încheiat cu Pacea de la Belgrad.⁵

În „seria” acelorași tipuri de evenimente, războaiele dintre cele trei imperii între care se aflau românii, după 31 de ani, Rusia a declanșat un nou război împotriva Porții otomane (1768) și care avea să se încheie după 6 ani prin Pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774). Moldova și Țara Românească au fost din nou ocupate de trupele țariste; deveniseră deja coridor pentru invaziile militare rusești și punct de pornire pentru o posibilă ofensivă spre Balcani; cu negocieri de pace angajate pe parcurs precum cele de la Focșani din 1772 în cursul cărora au putut interveni și reprezentanți ai elitei politice din Țara Românească printr-un

---

⁴ Vezi Marin Badea, *Istoria economiei naționale românești*, Casa de Editură și Librărie „Nicolae Bălcescu”, București, 2003, p. 93.

⁵ Șerban Popacosteia, *Oltenia sub stăpânire austriacă, 1718-1739*, București, 1998.

memoriu, reținut pe moment de către negociatorii ruși, prin care invocau necesitatea recuperării statutului de autonomie a Principatelor în raport cu Poarta otomană. Pentru aceasta au fost invocate „capitulațiile”, ca acte de drept internațional, acordate anterior Țării Românești și Moldovei de către Poarta otomană. Gestul mărinimos, în aparență, desigur, al negociatorilor ruși a avut darul de a alimenta speranțele reprezentanților elitei politice antifanariote și antiotomane din Țara Românească, ca și din Moldova, care aveau să adreseze mai apoi nu doar Rusiei dar și Austriei multe alte memorii.⁶ Speranțe neîmplinite nu doar pe moment, o dată cu încheierea Păcii de la Kuciuk-Kainargi, dar și în deceniile următoare atâta vreme cât Rusia urmărea să se substituie ca putere dominantă, chiar cotropitoare, Porții otomane în raport cu Principatele Române, vizând, de fapt, zona Balcanilor în ansamblul ei.⁷

Prin Tratatul de pace de la Kuciuk-Kainargi, la presiunea Rusiei s-au putut obține pentru Principate unele concesii din partea Porții otomane. Așa a fost, de pildă, confirmarea unora dintre vechile atribute, ținând de autonomia internă și prevăzute în „capitulații”, acestea din urmă fiind acum recunoscute ca acte de drept internațional. De asemenea, Poarta otomană accepta ca reprezentanții Principatelor la Constantinopol să se bucure de imunitate diplomatică precum cei ai altor țări acreditați în Capitala Imperiului.⁸ Din cauza consecințelor grele pe care le avuseseră de înregistrat Principatele Române în plan economic, provocate de război, datoriile restante ale acestora către Poartă se accepta să fie anulate, ba, mai mult, să fie chiar scutite de obligații pentru o perioadă de încă doi ani iar fixarea noilor obligații să se facă în funcție de aceleași consecințe grele ale războiului. Se înscria în textul tratatului la care ne referim dreptul Rusiei, ca putere protectoare, să intervină pe lângă Înalta Poartă în favoarea Principatelor, Poarta otomană angajându-se „a-i asculta cu toată considerația” pe diplomații Rusiei ca între „puteri prietene și respectate”.⁹ Prin aceasta Rusia obținea o pârghie diplomatică importantă cu ajutorul căreia avea să impună Porții otomane acordarea mai multor acte numite **hatiserifuri**, **firmane** și **seneduri** în favoarea Principatelor și care aveau să conducă la precizarea în trepte a unui nou statut juridic internațional pentru acestea întemeiat pe revenirea la vechile privilegii consemnate cu prilejul închinării lor către Poartă, totul echivalând cu o autonomie internă din ce în ce mai largă.¹⁰

---

⁶ Vlad Georgescu, *Memoires et projets de reforme dans les Principates Roumaines, 1769-1830*, Editura Academiei, București, 1970.

⁷ Ștefan Ștefănescu, *Istoria românilor în secolul al XVIII-lea*, București, 1999.

⁸ Leonid Baicu, *Principatele Române în raporturile politice internaționale. Secolul al XVIII-lea*, Editura Junimea, Iași, 1986.

⁹ *Moldova în contextul relațiilor politice internaționale. 1387-1858. Tratatate*, ediție I. Ieremia, Editura Știința, Chișinău, 1992, p.262.

¹⁰ A se vedea pe larg Veniamin Ciobanu, *Statutul juridic al Principatelor Române în viziune europeană (secolul al XVIII-lea)*, Editura „Junimea”, Iași, 1999.

Să precizăm, mai întâi, că prevederile înscrise în Tratatul de la Kuciuk-Kainargi favorabile Principatelor nu erau o expresie a generozității Rusiei față de români.¹¹ Erau, ca să folosim o expresie a zilelor noastre, frecvent uzitată, preocuparea diplomaților ruși pentru a construi și a afișa o imagine cât mai favorabilă puterii în ascensiune din Răsăritul Europei, preocupată, chipurile, de eliberarea de sub dominația musulmană a ortodocșilor din Balcani, de aceeași credință cu supușii țarului. Iar, în al doilea rând, că Poarta otomană, la rândul ei, s-a străduit să facă doar concesii cât mai mici precum garantarea protecției în fața abuzurilor oamenilor ei, sau menținerea ordinii necesare dezvoltării producției ceea ce concorda și cu interesele ei. În rest, diplomații Porții otomane au respins toate revendicările venite, prin intermediul negociatorilor ruși, din societatea românească însăși precum: instituirea domniei pe viață, desemnarea domnului de către boieri, libertatea comerțului, restituirea teritoriilor cu statut de raiale de la nordul Dunării sau înființarea armatelor naționale așa cum se solicitase prin memoriul boierilor din Țara Românească din 1772, deziderate pe care reprezentanții ai boierimii antifanariote și antiotomane le afișaseră încă în 1770.¹²

Tratatului de la Kuciuk-Kainargi i-a urmat un *hatiserif* (ordin sau decret emis de sultan către înalții demnitari otomani sau către domnii din cele două Principate pentru executarea obligațiilor asumate prin amintitul tratat), un *hatiserif* datat 14 noiembrie 1774, prin care erau formulate garanții în plus cu privire la o mai bună administrare internă a Țării Românești și a Moldovei¹³, erau formulate promisiuni vizând o mai mare stabilitate politică (măzirea domnilor, spre exemplu, ar fi urmat să fie hotărâtă după o mai atentă analiză a faptelor incriminate); se dădeau garanții referitoare la măsurile ce urmau a fi adoptate pentru redresarea economiei Principatelor Române după 6 ani de război; erau precizate interdicțiile impuse pentru ca turcii din serhaturi (cetățile otomane de la granițele celor două Principate) să nu mai pătrundă pe teritoriile acestora. Se preciza că intrarea în spațiul celor două țări a negustorilor turci sau a altor slujbași să se poată realiza doar cu acceptul venit din partea celor doi domni, fiecare pentru țara în fruntea căreia se afla. Se afirma că achizițiile de produse de pe piața Moldovei și Țării Românești nu puteau fi realizate decât cu respectarea prețurilor existente iar pentru negustorii români că își puteau desfășura activitățile comerciale și în zona de graniță cu Poarta otomană. Cât privește **haraciul**, acesta trebuia diminuat datorită consecințelor negative ale războiului asupra economiei românești.¹⁴

În evoluția raporturilor politico-diplomatice ruso-otomane, implicit a celor dintre Poartă și Principatele Române, au intervenit și alte aranjamente, derivate, în ultimă instanță, din prevederile înscrise în Tratatul de la Kuciuk-Kainargi. A fost

---

¹¹ Cf. G.D. Iscreu, *Istoria modernă a României*, vol. I, p.41-42.

¹² Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*

¹³ Leonid Boicu, *op.cit.*

¹⁴ *Ibidem*. Vezi și Vladimir Tcaci *Tratatul de pace de la Kuciuk-Kainargi și importanța lui pentru Principatele Române* în „Revista de istorie a Moldovei”, 1996, nr. 2, p.16-28.

cazul, de pildă, al **Convenției ruso-turce** din 10/21 martie 1779 prin care Poarta otomană se angaja să nu împiedice exercitarea liberă a cultului creștin; să restituie teritoriile cu statut de raia existente la data încheierii Tratatului de pace de la Belgrad (1739); să adopte o atitudine mai moderată în fixarea tributului; să nu solicite Principatelor Române alte obligații financiare, pe lângă tribut, ori să exercite diverse presiuni prin intermediul conducătorilor locali (guvernatori, pașale etc.) de la dreapta Dunării sau din raialele situate la stânga fluviului; să admită la Constantinopol, pentru fiecare Principat, câte un însărcinat cu afaceri creștine și care să se bucure de toată considerația din partea reprezentanților autorităților turcești.¹⁵ Această Convenție avea să fie reconfirmată în 1783 și 1805. Iar adoptarea acestei înțelegeri ca și reconfirmările formulate la cererile Rusiei pentru alte prevederi din documente bilaterale precum Tratatul de la Kuciuk-Kainargi și cele ulterioare derivate din menționatul Tratat sunt prin ele însele dovezi că obligațiile asumate de Poartă nu se respectau. Cu toate acestea, ceva era în curs de a se schimba și schimbarea se producea în statutul politico-juridic internațional al Principatelor Române în condițiile în care și alte Mari Puteri, Anglia și Franța în mod deosebit, dar și Imperiul habsburgic sau Prusia, erau interesate din ce în ce mai mult în realizarea cel puțin a unor schimburi comerciale din ce în ce mai intense în zona Principatelor Române.¹⁶ Atracția pe care o reprezentau Principatele Române era dublă: potențialul lor de furnizoare de cereale și diverse materii prime necesare producției manufacturiere și de fabrică mai ales în cazul Marii Britanii dar și ca deținuțori pentru mărfurile economiilor occidentale europene, Țările Române fiind considerate parte componentă a pieței economice a Imperiului otoman. Așa s-ar putea explica înființarea consulatelor acestora în Principate după cel al Rusiei în 1782, respectiv: Austria în 1783, Prusia în 1785, Franța în 1798, Anglia în 1801-1803.¹⁷

De o atenție deosebită s-au bucurat Moldova și Țara Românească din partea diplomației ruse sub Ecaterina a II-a care preconiza în 1782 proiectul unui plan de unitate politică a acestora sub forma unui stat „independent” ce a fost “cunoscut altă dată sub numele de Dacia”. Era un plan ticluit în înțelegere cu Imperiul habsburgic, respectiv în dauna intereselor Imperiului otoman. Curtea din Viena, între timp, a abandonat ideea, dar Sankt-Petersburgul a continuat s-o vânture. Țarina avea și un pretendent care să fie așezat în fruntea proiectatului „stat dacic”, favoritul ei Potiomkin. Ideea era de actualitate și în ajunul războiului ruso-austro-turc declanșat în 1787 și care avea să se încheie 5 ani mai târziu.¹⁸

Ca reacție probabilă, dar și ca preocupare reală de a păstra sub suzeranitatea ei Principatele Române, Poarta otomană a emis într-un interval de un deceniu două acte de referință pe firul relațiilor ei cu Rusia țaristă: **Cartea de legi**

---

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Marin Badea, *op. cit.*, p.93-94.

¹⁷ *Istoria românilor* [Tratat], vol. VI, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 602-653.

¹⁸ Leonid Boicu, *op. cit.*; Veniamin Ciobanu, *op. cit.*

(Kanunname) din 1792 și **hاتیseriful** din 1802. În primul document (Cartea de legi) se legifera întreaga sumă a obligațiilor Țărilor Române către Poartă și se urmărea realizarea unei stabilități politice mai mari. Se preciza în acest sens că numirea domnilor în cele două Principate urma să se facă prin desemnarea lor dintre dragomani (cunoscători de limbă română) și nu puteau fi maziliți fără învinuiri reale și grave. Se reafirma, fără echivoc, autonomia internă a Principatelor Române, acestea „fiind din trecut și până acum slobode în toate privințele, prin separare la cancelarie și prin interzicerea călcării lor cu piciorul, toate dările lor și amenzile se află pe seama nevoiașilor”. Era o interdicție ce-i viza pe guvernatorii de la sud de Dunăre, vestit în epocă fiind Pașa de Vidin Pazvan Oglu.¹⁹

Hاتیseriful din 17/19 august 1802 avea puterea de a restabili pentru Principatele Române obligațiile înscrise în documente anterioare precum **Cartea de legi** dincolo de care nu se admiteau alte **dări** sau **daruri** și se reitera garantarea autonomiei lor interne. În acest sens se preciza că supușii sau demnitarii otomani, indiferent de misiunea pe care o aveau de îndeplinit, puteau intra pe teritoriul Principatelor Române doar cu aprobări înalte (teșcherele, în sens de permise de călătorie) obținute de la **Zobiții** (guvernatori, stăpânire) lor, documente ce trebuiau să fie recunoscute și de domnia Moldovei și Țării Românești. Pe aceeași linie a fortificării autonomiei se includea ideea că românii turciți nu puteau revendica moșteniri de la familiile lor din țară. De asemenea, era prevăzută revendicarea, de-acum tot mai des vehiculată din partea elitei politice și economice românești, ca furniturile solicitate de Poartă Țărilor Române să fie plătite la prețurile stabilite și cuantumul lor să fie scăzut din volumul haraciului.²⁰

În textul hاتیserifului din 1802 erau incluse și alte prevederi între care o semnificație anume o avea aceea conform căreia conflictele dintre turci și pământeni să fi fost, în rezolvarea lor, de competența domnului, doar cazuri deosebite să fi fost încredințate cadifului (judecător) turc din Giurgiu. Poarta își dădea acordul ca dregătorii să fie numiți dintre pământeni iar domnul, la rândul lui, să aibă grijă a face numiri „și dintre grecii cei cinstiți și cu știință și vrednici”, iar cei care ar fi greșit să fie pedepsiți.²¹

O concesie evidentă în raport cu solicitările elitei politice antifanariote pe linia refacerii autonomiei interne a Principatelor era aceea de a fi restituite acestora de către Poartă moșiile din jurul raialelor, răpite în timp de către turci. Și, în același sens, era prevederea din hاتیserif conform căreia poruncile către cele două Principate „să fie potrivite cu aceste **siraturi** (reglementări – n.n. M.B) și cu privilegiile și obiceiurile țărilor”, adăugându-se, ca întărire a acestui angajament

---

¹⁹ Mustafa A Mehmed, *O nouă reglementare a raporturilor Moldovei și Țării Românești față de Poartă la 1792 (O carte de lege – Kanunname – în limba turcă)* în „Studii”, an 20 (1967), nr. 4, p. 695-707.

²⁰ D. A. Sturdza, C. Colescu-Vartic, *Acte și documente relative la istoria renascerei României*, vol. I, București, 1900.

²¹ *Ibidem*.